

העברים. אבל אז היו נותנים לנו מהדורה חדשה של כתבי מרץ בהוצאת "תושיה" והכתבים האלה, שיצאו בירשלונו שאין דוגמתה, גורמים צער לכל סכבני כשרונו של מרץ ועוד יותר - לכל יודעי הלשון העברית. להוצאה הזאת נכנסו מעט מכתבי העברים של מרץ, שלא עבר עליהם המחבר כדי לחקנם ולהגיהם, כדרך שנהגים סופרי אומות העולם, והרבה מכתבי הו'יגונים, שהורגמו לעברית בידי בעל מלאכה.

ולסיכך אמרה "מוריה" לחקן את העון הזה כנגד אחד מסופרינו הגדולים וכנגד לשונו הלאומית, שכולנו חייבים בכבודו. והנאי התנה עם המונח, שיתקן ויגיה בעצמו ידו את יצירי רוח העברים בפרוזה ובשירי, וגם "הירגם עברית בעצם ידו" משל כתביו בשם המדוברת.

אבל עברו ימים ושנים וכתבי מרץ לא זכו לראות אור הרמז. אף-על-פי שהקדוים אל המנות עומדים ומזידים, כי "פסתוקק היה ל. ל. מרץ לראות את יצירי רוחו הישנים והחדשים יוצאים לאור במהירות עברית חדשה".

בהקדמה לספר "מפי העם" מנסים בעלי "מוריה" לגלות קצת מן הנעשה מאחורי הפרגוד. "הסבת העיבור היא יותר נשית ופנימית מסה'א יציביות..." "לראות הרוח חקפה את הסופר בעבודת ההכנה של כתביו העבריים, לאות - שלא יבול היה להתגבר עליה בשום שנים..." "על-פי עצה דיגנון "הערימה" "מוריה" ושלה לפרץ תרגומים אחדים מסופרי העם" שלו עשויים על-ידו אחרי, על-מנת שיעבור עליהם הוא בקולמס..." "סגולה" זו הועילה כראשית, ומקצת מן התרגומים שנשלחו אליו הושבו מופתקים ומתורגמים לגמרי, כתובים בעצם ידו ובסגנונו הנמרץ של מרץ, ואולם את כן ססקה פועלה של "הערכת זו". הדפסת הספר נפטסה... בינתיים באה המלחמה... שנראה עוד חקיה... אך תאם באה "ההפסקה האחרונה"... מרץ מת ולא זכה לראות בעיניו גם את הכרך הראשון מן המהדורה החדשה של כתביו העבריים.

הארכתי קצת בספור המאורעות של תולדות הספר הזה, מפני שהדברים האלה, לסי רעתי, יוכלו לשמש תומך יפה לפי שיבא לתאר את אופן עבודתו ודרך יצירתו של י. ל. מרץ.

על מיב הספר עצמו, על ערכם הטיפשי של "סופרי העם" לא טה המקום לדבר. מלבד שכבר דשו רבים באותו ענין, קשה לידין בו גם מפעם זה, שבסופרים הללו אחז מוצא בצד גיולות של י. ל. מרץ גם את כל המניחות הגדולות והקטנות של כשרונו. יש אסוף מן הצורך לכתוב על יצירתו של מרץ בכלל, ודבר זה אינו מעניני העם.

רצוני היה לספר על דבר התרגום העברי של כתבי מרץ הסובחרים ולבשר לקראים

למלחמה, שי' סתון המספר לגלות מחרונתו, של אדם הנות להתלהבות ואינו מסוגל לעבודה פתוחה, של בעל דמיון הנב להיות איש מעשה.

בסערת המלחמה, בשעת ציצול ההרבות, ומה גם בזמן נצחון, אין בני-אדם מכירים ומגדילים בין הגבור האמתי ובין זה שכחו רק כסיו, ומפעמים שנוהגים כתר גבורים לאדם, שרק לשעה קלה נמצאה רוח גבורה בו, שעשה מעשה גבורה ברגע של התעוררות, שהשליך נפשו מנגד מעם אחת. שך את ערכם של גבורי הרגע האלה אפשר להכיר בשעת נסיגה לאחור, וביחוד בשעת פמלה.

"גבורים" מעין אלו הם גבורי הספור, של אנדריוס וכו' ל. השם "אבק". שבו הוא מכנה אותם, נאה להם. אך חמה אני, אם חנונו של "האבק המודח" באה להם כחיטה מאת עמם; יותר מתקבל על הדעת, שקנו חנונה זו בבית מדרשה של האינטלי-נציה הרוסית, שבספר רגליה החא בקו ימים רבים.

הסתכר-נא בטרצופם הרותני, הטו און על שיחותיהם ותסופיהם... לא! "אבותיהם יחבליבים" של אלו לא היו דומים להם. עשילו במקצת מן המקצת. אם נכריים הם, בתודעת עצמם, להעם הרוסי, הנה נכרים יש גם להעם היהודי. מור התסורה נשמתם - יחתי ל"אבק"...

מ. כן-אליעזר.

מפי העם

עדיין לא ססקה המלוקת בין חובבי שפת אידיש, וחובבי שפת עבר' על דבר מרץ. הראשונים אוזנים בו ואומרים, כולו שלוני, ואין לעברים חלק ונחלה בו; והאחרונים כביאים כמה וכמה ראיות, כי מלבד שהיה מרץ סופר עצמי היה גם סופר לאומי, ובין שכן, אי אפשר שלא תהא נפשו דבוקה בלשונו הלאומית. והנה באה הוצאת "מוריה" והביאה לנו בתרגום עברי ספר אחר מספרי מרץ, שהמנות עצמו וגם כל קהל הקוראים תשבוהו למה בחר יצירתו. זה הוא ספר יהודי, לא רק ספר כתוב יהודי" - אמר מרץ על ספרו זה, כיצא בלשון היהודית. עתה הוא מונח לפני בצורה עברית (*).

בעל-רב מאד יצא הספר הזה. אילו היו רוצים בעלי "מוריה" לתרגם את מרץ על ידי אחריים, אפשר שכבר היו מוניהם למנוה כל כתביו בעשרה כרכים, כמי שהכריזה לפני עשר שנים, בשעת שנתה ממנו את זכות ההוצאה של כל כתביו

(* כתביו י. ל. מרץ. - כרך ראשון: מפי העם. - הוצאת "מוריה", אודיסה הרע"ח. -

להיות מתרגמים לעברית על ידי אותם.
אכן יש להמליץ על י. ג. פרץ את
המחגם הידוע בנוסח המוקדם; זכה — מלאכתו
נעשתה על-ידי עצמו, לא זכה — מלאכתו
נעשתה על-ידי אחרים.

מ. בן-אליעזר.

„העבר הקרוי ב”

זה כמה וכמה קיראים תגרי בתוגי אנשי
המדע על אשר הקהל יודע את תולדותיהם
ומעשיהם ומחשבותיהם של המשוררים
והסופרים, ואפילו של הבינאים, שעולם
האמנות לא היה חסר כלום בהערס, בעוד
שדברי ימי היהים של שאר בני עליה,
הכמרים, עסקנים, פלוגדים, ואף הגדולים
שבהם, אינם יודעים כלל וככל אפילו לבני
רוחם.

כמובן, לא מה המקום להביא את החשובות
שנשמעו מצד המשוררים והסופרים, כבואם
להוכיח כי בדין וביושר זכו וזוכים הם
לפרסום בעולם. רוצה אני להעיר כאן רק
על סכה חשובה, שהיא הנורמה לפעמים
לאנשי המדע, שלא יתפרסמו מפורץ לתגוב
מעטים מאד ביניהם אנשי העם, הממוזגים
ככשרון לתאר פרצופם הרוחני של כהניהם
באותו אופן, שכל קורא יבצא בתאר זה צורה
אמנותית, המעוררת בלבו של המסתכל בה
עונג ומחשבה.

ולפיכך ראוי להעלות על גב אחד מן
הספרים, המתוב בידי אדם, שאין הספרות
צומנתה, שמתאר את פרצופם הרוחני של
אנשים לא מעולם הספרות, והספר נקרא
בעונג ומעורר בלב הקורא חבה רבה אל
העולם המתואר בו.

כונתי אל ספרו של מ. מ. ווינוברג
„העבר הקרוי“* (זכרונות ותאורים מחיי
פרקליטים ועסקני צבור פורסמים ברוסיה,
הספר הזה כולל תמשה-עשר סאמרים
על-אורות אנשים שונים, שהמתכיר העוסף
עלהם בעבודתו הצבורית והגורל נפל עליהם
להשמידם ולתפאר אחרי מותם. גם על מי
תכנו ונס על פי צורתו אין בו כספר הזה
שלמות, אלא כתוב הוא מגלות מלכות, שכל
אחת מהן גובעת בהכרתה במקצת, מפני שיוזב
כפרץ מתארות עולם מסותף קהן — עולם
הפרקליטים והדינים.

בין הפרצופים הרוחנים, שמתאר לנו
מ. מ. ווינברג בספרו, אנו מוצאים אהלים,
שהקהל אינו יודע כלל את מחשבותיהם, ואתרים
מהם גודעים רק מעט מאד, ורק שלשה מהם
פורסמים ביותר בין הקהל, ובין שלשה אלה

העברים בשורה טובה, כפי נוסף באוצר
ספרותו העברית אחרי הספר שכתבו ראה
בו את כתר יצירתו הפיוטית. אך — אוי לי
אם אומר — לא איש בשורה אנכי היום.
אין כונתי להגיד בזה, כי התרגומים
גדולים ולקויים, כאותם שאנו מוצאים בכתבי
ספרך בהוצאת „חשיה“, סוף סוף יודעים
אין כונתי להגיד יותר עריכה של יצירה
ולא יבואו לזולז בה. אך הספר „מפי העם“
הוא רק „תרגום“ ולא יותר... ועל זה ודאי
שים להצטער!

בשאנו באים לתרגם לעברית כתבי סופר
גברי, מחויבים אנו לכתתלה להשלים עם
נבר, כי בשום אופן לא נמכור בלשוננו ורוח
את נפשו של הספר המתורגם. למרגה זו
לא הניעו אפילו המתרגמים מלשון עניה ללשון
עשירה, ולא ילל-שכן של-שירוב אי אפשר
להראות מופת כזה בתרגום מלועזית לעברית.
לשוננו לפי טעה לא מסוגלה למסור את
רכיבי כל הגונים שבלשון אירופית, וגם אין
העברי בדרך כלל מסוגל לתורג אל תוך
חובו של העולם העברי ולרדת למעמקי
פעמיו, כל מה שמתרגם עדי מחויב לעשות —
הוא רק לשאוף אל השלמות בעבודתו
ולקרב אליה יותר ויותר.

אשר כן הדיב בתרגום מיהודית לעברית,
יש בלשון זו הרבה יצירות יפות במקומן,
שים קהן ערך מחות או יותר לשעה, ואין
שום צורך לתרגמן לעברית, ואולם יש גם
אחיות, ששורש נשמתן היא עברית, שרק
במקרה (אם גם שלא מאוגם) נכתבו היודית
זאת אל צורכים אני להצביע ספרותנו
הלאומית, כל ספר שכזה, אף-על-פי שערבו
המסורתי הוא כיווני, ואין צורך לומר אם
הוא למעלה מכינוי, חשוב בעיניו הדיב
יותר מכמה וכמה ספרים מתורגמים מלועזית,
ואמנם גודל גודלה היא לספרותנו,
שיצרה הניצול של הספרות היהודית מנדלי
סוכר ספרים עמד וכתב שנית את ספריו
עברית, כל מי שקורא את כתביו של „הסבא“
בשני אלף השנות שלנו, אנו מכיר, היכן הוא
ה„ספור“ והיכן התרגום.

וכוח נוראה היא לשלום עליכם,
הסופר היהודי העצמי, שעמד נואף לכתביו
ותרגם אותם לעברית באופן שאין למעלה
הימנו בשינוי ולתבואו — ער כמה שמתרגם
יכול להניע לכן.

מה שאין כן בנוגע לכתבי ספרך. לא
עמרה זכות לא להשיבי אף לא לספרותנו,
שיחא הוא עצמו (בעצם ידו — כמו
שחלמו בעלי „מיריה“) מתורגם ויצירותיו
למקורו העברי, הק בגודל (ואולי יותר
תשוב) מכתביו וינן שטרס הספר העברי
ולא מן הרחוב היהודי, רק על מי איוו טעה
נפל ספרך לחץ. הספרות העממית, בעוד
ששורש נשמתו הוא בעולם האצילות היהודי,
ודוקא הוא לא זכה, שתהא נשמתו גנוה
באוצר ספרותנו הלאומית, וספריו צריכים

* M. M. Винаверъ, Недавнее.
(Воспоминания и характеристика)
Петербургъ 1917.